

DE RUSSISCHE MUUR

Alisa Ganijeva

De Russische muur

Vertaald door
Annelies de hertogh en Els de Roon Hertoge

Deze vertaling is mede tot stand gekomen dankzij een werkbeurs
van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De vertalers danken tegenlezer Freiko Calle
voor zijn waardevolle commentaren.

Oorspronkelijke titel *Prazdnitsjnaja gora*. Uitgeverij Astrel, Moskou

© 2012 Alisa Ganijeva

© 2017 Nederlandse vertaling, verklarende woordenlijst en nawoord

Annelies de hertogh en Els de Roon Hertoge /

Uitgeverij Wereldbibliotheek

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp Studio Ron van Roon

NUR 302

ISBN 978 90 284 2633 7

www.wereldbibliotheek.nl

Proloog

‘Anvar, haal eens een kurkentrekker!’ gebaarde Joesoep lachend.

Anvar liep naar de keuken en belandde midden in een wolk gezeefde bloem. Zoemroed stond aan de tafel met de zeef te schudden en kwekte: ‘Kun je het je voorstellen, Goelja? Ik ken haar sinds mijn studententijd, al twintig jaar of langer zelfs, ze was een en al ironie, weet je, ze kon scherp uit de hoek komen. Een jaar of tien geleden werd haar man opeens vroom, en zij scheidde van hem, want ze wilde niet anders gaan leven. En nu kom ik haar tegen en zegt ze dat ze op hadj is geweest. Ik was zo verbijsterd dat ik het eerst niet wilde geloven. Met wie dan, vraag ik. Met mijn man, zegt ze, mijn ex.’

‘Aman*!’ zei Goelja loom, terwijl ze haar mollige, in een paarle-moerkleurig vest gestoken lichaam op een stoel liet zakken.

‘En nu doet ze aan bidden en vasten. Ik heb haar nog voor de grap aangeraden om weer met hem te trouwen, als ze het toch zo goed met elkaar kunnen vinden. Hij is zelf al hertrouwd en heeft kinderen, maar ze kan deze keer zijn tweede vrouw zijn.’

‘Vaj*, tegenover ons woont zo’n tweede vrouw,’ zei Goelja met een wegwerpgebaar. ‘Of liever, een vierde. Een Russin, ze is bekeerd en bedekt zichzelf. Haar man is een hoge pief bij de cement-fabriek. Hij bezoekt haar elke vrijdag met zijn lijfwacht. Zie je het voor je? Je wilt ’s ochtends je vuilnis buitenzetten of boodschappen doen, je doet de deur open, staat er op de trap zo’n bonk van een kerel die opveert bij elk geluidje. En daarna komt hij, haar man dus, op de poppen. Niet dat ik hem ooit al met mijn eigen ogen

* Woorden met een asterisk zijn opgenomen in de verklarende woordenlijst achter in het boek (p. 243).

gezien heb. Maar het is overduidelijk wanneer hij komt. Dan zorgt zij dat de overloop er brandschoon bij ligt...'

'Anvar, niet in die la,' onderbrak Zoemroed haar, terwijl ze het deeg kneedde. 'Tja, Goelja, eerlijk gezegd heb ik het niet zo op vrouwen die zich bedekken.'

Goelja streek haar glimmende rok glad. 'Weet je, ik ben echt bang dat mijn Patja zich ook gaat bedekken,' klaagde ze. Wat zachter vervolgde ze: 'Ze had een aanzoek gekregen van een verre verwant van ons, een nogal bedenkelijk type. Hij zei haar voortdurend hoe ze zich diende te gedragen. Patja was al aan het vasten gegaan, en op een keer komt ze thuis, nat van de regen en in tranen. Ik heb water in mijn oren gekregen, zegt ze, nu heb ik het vasten gebroken. Ik over de rooie. Hou op met dat vasten, zeg ik. En waag het niet om je in een hoofddoek te vertonen!'

Ze haalde haar schouders op: 'Waar halen ze het ook allemaal vandaan?'

Anvar had de kurkentrekker te pakken en liep terug naar de woonkamer. Daar werd hard om iets gelachen.

'Ken je die van die Avaar* die droomde dat hij een pak slaag kreeg? De volgende nacht nam hij al zijn vrienden en kennissen mee naar bed,' zei Kerim van achter zijn bril terwijl hij een flinke bel wijn onder Joesoeps aanzienlijke neus schoof.

Ze schonken zichzelf kizljarwijn in en hieven samen het glas: boomlange Joesoep, kale Kerim, potige Maga, magere Anvar...

'Drink jij helemaal niets, Dibir?' vroeg Joesoep aan een somber ogende man met een verbonden vinger, die zich nog nauwelijks in het gesprek had gemengd.

De man schudde zijn hoofd: 'Dat is haram*.'

'Je bezatten is haram, akkoord, maar likeurwijn is als een lied. Dat bouquet, die smaak: een medicijn is het! Al toen ik klein was gaf mijn moeder me regelmatig een slokje boeza*, voor mijn hart.'

Dibir leek daar iets tegen in te willen brengen, maar hij zweeg, zoals zijn gewoonte was, en staarde naar een metalen geitje op een kastje.

Kerim smakte met zijn lippen en schoof zijn afgezakte bril weer omhoog. ‘Ik herinner me hoe we in de Sovjettijd moesten helpen bij de druivenpluk. We werkten wat, dan keerden we onze emmer om bij wijze van trommel en gingen we de lezgingka* dansen. Toen zat Oesman nog bij ons op school, later werd hij weggestuurd. Hij zoot het meest van iedereen, en zodra hij dronken was begon hij te schooien.’

‘Welke Oesman?’

‘Hoezo welke?’ speelde Kerim de vraag terug, zwaaiend met zijn vork. ‘Diezelfde Oesman die tegenwoordig een heilige is, sjeik Oesman. Nadat hij van school was geschopt heeft hij lang als lasser gewerkt, daarna ging hij mutsen of zo verkopen. En nu komen mensen dus naar hem toe om zijn zegen te krijgen.’

‘Vach*!’ riep Joesoep verwonderd uit.

‘Op een dag zei Lenin “vach”, zodat iedereen hem voor een Dagi aanzag,’ grapte Kerim.

Dibir hief zijn vierkante gezicht en begon te schuiven op zijn stoel. ‘Je bent toch geen atheïst, Kerim?’ vroeg hij met een kucheje.

Kerim liet zijn vork vallen en stak zijn handen in de lucht: ‘Al goed, al goed, geen kwaad woord over de sjeik! Ik gaf hem ook weleens een roebel, hoor.’

Anvar begon te lachen.

‘Je bent door dezelfde demon bezeten als die verdoolde jongens* in de bossen, vriend. Hij fluistert jullie van alles in het oor. En welk voorbeeld geef je hun?’ siste Dibir met een knikje naar Anvar en Maga.

‘Welk voorbeeld ik geef?’ Kerim sloeg zijn handen in elkaar. ‘Ik werk terwijl jullie bidden.’

‘Zoemroed!’ riep Joesoep, die een ruzie voelde aankomen. ‘Kom maar met de tsjoedoe*!’

In de keuken klonk gerommel. Dibir keek oplettend naar Kerim, die aubergine naar binnen bleef werken alsof er geen vuiltje aan de lucht was, mompelde ‘bismillah*’ en begon zichzelf ook

groente op te scheppen. De vrouwen kwamen de kamer binnen met twee dampende schotels.

‘Laten we buiten wat gaan trainen,’ bromde Maga zacht in Anvars oor, en hij rolde alvast met zijn schouders.

‘Kom terug voordat het eten koud wordt,’ zei Zoemroed toen ze hen in de deuropening zag.

Het was al helemaal donker op de kleine binnenplaats. Buiten op straat was het volkomen stil: er schreeuwden geen straatjongens, er klonk geen muziek zoals anders, geen ineenslaan van handen bij een avondlijke begroeting.

‘Wat is het rustig vandaag,’ merkte Anvar op. Hij sprong naar de rekstok en begon zich met zijn lange armen op te trekken.

‘Kun je de zweefkip?’ vroeg Maga.

‘Tuurlijk, kijk maar, eerst een zweefkip en daarna een voorwaartse en achterwaartse reuzenzwaai,’ reageerde Anvar fanatiek, en hij zwierde zijn benen heen en weer ter voorbereiding op de oefening.

Maga sloeg de buitelingen geamuseerd gade.

‘Je bakt er niks van, joh, laat mij eens.’

‘Ik ben nog niet klaar,’ protesteerde Anvar, bungelend aan één hand.

‘Kom op, maak eens een vuist voor me!’ riep Maga uit.

‘Hierzo.’ Anvar maakte gehoorzaam een vuist met zijn vrije hand.

‘En knijp nu precies zo je kont dicht, le*!’ lachte Maga luid, en hij joeg Anvar van de rekstok af.

Even later vroeg hij: ‘Wie is die Dibir eigenlijk?’

‘Een kennis.’

‘Een soefi, toch? Die soefi’s lullen maar uit hun nekharen en schrijven al die flauwekul dan nog aan de Profeet toe ook,’ zei Maga, en nadat hij zich nog een paar keer snel had opgetrokken sprong hij op de grond. ‘Neem die Basjir uit ons dorp. Op een keer brengt hij me naar een steen. Dit is een slangendraak, zeg hij.’

‘Een slangendraak?’

‘Nou, het is een sprookje dat een of andere soefimeester heeft verteld. In ons dorp woonde volgens hem eens een herder die andermans schapen hoedde, en die draak begon rammen van hem te stelen. De ene na de andere. En die herder, nou, die liet niet met zich sollen. Hé, zegt hij, geef die rammen terug, of iedereen denkt dat ik een dief ben. De draak lachte hem vierkant uit. Nou, en toen greep die herder zijn pijl-en-boog en schoot, de pijl boorde zich in het beest en kwam er aan de andere kant weer uit. En toen vroeg de herder Allah om de boze geest in een steen te veranderen.’

‘En? Is die steen echt de slangendraak? Lijkt hij er tenminste op?’ vroeg Anvar, die zich weer optrok aan de rekstok en er ondersteboven aan ging hangen.

‘Nou ja, er zit wel een gat in. Maar verder lijkt hij er totaal niet op. Volgens Basjir is dat gat er echt door die pijl gekomen, het hoofd is er later vanzelf afgevallen, zegt hij.’

‘Heeft hij nog nooit stenen gezien in de bergen of zo?’ lachte Anvar, nog steeds met zijn hoofd naar beneden.

‘Het is zo’n plek waar weinig stenen liggen. Ik zei nog tegen Basjir: het is bid’ah*, joh, bid’ah. Maar hij begon me uit te schelden voor wahabiet*. Voor die soefi’s is iedereen die hen niet gelooft een wahabiet!’

Binnen werd de pandoer* gestemd. Maga diepte zijn telefoon op en hurkte neer: ‘Even een mokkalje bellen.’

Anvar hief zijn pukkelige gezicht naar de hemel. Daar scheen de jonge maan, roerloos, te zwak om de half afgebouwde zolderverdieping, de niet-werkende lantaarn aan de muur en de waslijnen in haar licht te vangen. Plotseling schoot vlak boven de waslijnen een opgeschrikte vleermuis weg. Anvar draaide zich om, in een uiterste inspanning om te zien waar hij naartoe was gevlogen. Ondertussen zwol in huis het geluid van de pandoer aan tot een splende volksmelodie die op een onverklaarbare manier samenviel met de sfeer van de avond. Toch eigenaardig, dacht Anvar, dat ik die samenhang voel, en de mensen die daarbinnen aan het spelen of eten zijn niet.

‘Heb je trouwens gehoord van Rochèl-Meër? Een betoverd dorp. De naam betekent Berg der Vreugden. Soms kun je het zien liggen, soms ook niet. Ze zeggen... Hoihoi, hoe gaat ie?’ onderbrak Maga zichzelf, en grijnzend tegen zijn telefoon keerde hij zijn rug naar Anvar. ‘Hoezo nee? Doe normaal, joh!... Kom op, bel wat vriendinnetjes en maak dat je hier komt... Wat is er nou?... Doe niet zo preuts, ik ken je... Wat zeg je nou? Loop ik je te stangen? Ik loop je helemaal niet te stangen... Echt jij weer. Jij hebt mij ook niet uitgenodigd... Hou toch op, kind!...’

Anvar ging naar binnen. Joesoep, die hoog boven de tafel uitorende, zong een volksliedje en tokkelde op de twee nylon snaren van de pandoer. Kerim trok er grimassen bij en slaakte kreten als ‘Ai!’, ‘Oei!’ en ‘O, man!’ Goelja was rood aangelopen en zat onderuitgezakt op de bank, Dibir staarde in gedachten verzonken naar zijn verbonden vinger. Zoemroed knipte geluidloos met haar slanke vingers – wolkjes bloem dwarrelden de lucht in – en liet zich met gesloten ogen meevoeren op de stroom van de muziek.

Ze zag zichzelf, een klein meisje nog, in de bergen, in het huis van haar overgrootmoeder, een stokoud vrouwtje in een wijde tuniekjurk die aan de zijken losjes in een pofbroek was gestopt. Een doordeweekse tsjochto* viel tot op haar rug en verborg haar platte, geschoren achterhoofd, op haar oude dag verlost van de jarenlange last van haar vlechten. Ze zocht dagelijks haar schrale lapje rotsige grond in de bergen op en wanneer ze weer naar beneden kwam, liep ze gekromd onder het gewicht van een bundel hooi en zat haar gereedschap onder de aarde.

Wanneer er in het dorp een bruiloft werd gevierd, nam overgrootma Zoemroed op de arm en ging ze samen met de andere oudjes op een van de platte daken zitten om zich aan de dansers te vergapen en naar de grapjes van de wijnschenker te luisteren. In hun zwarte gewaden mochten de oude vrouwen dan wel op nonnen lijken, braaf waren ze allerminst. Ze snoven tabak of rookten zelfs, improviseerden prikkelende versjes voor elkaar, en ’s avonds zwierden ze hun kleinkind over hun schouder alsof het

een bundel hooi of een kruik water was en legden aldus hun bezoekjes af.

Zoemroed stond in gedachten even stil bij het huis van de burens, met het geknoopte tapijt op de grote veranda. Een dikke oude vrouw met een stem als een klok schommelde er een ingebakerde baby in een zelfgemaakte houten wieg. Zoemroed herinnerde zich hoe ze aan het matrasje had gevoeld, waarin op een strategische plaats een gat was gemaakt. In het matrasje knisperden geurige grassen en onder het hoofdeinde zat een mes verstopt...

De laatste tonen waren weggestorven, iedereen klapte.

‘Waar ging het over, Joesoep?’ vroeg Goelja, die geen Avaars kende.

‘Over de inname van Achoelgo*. De bestorming van de belangrijkste vesting van imam Sjamil*. Ik vertaal het even voor je... Op de ontoegankelijke rotsen van de berg Achoelgo hadden de moeriden* wekenlang de aanvallen van de Russen weten af te slaan, maar de vijand was te groot, de kanonnen te talrijk... En toen trokken de vrouwen een tjerkeska* aan en vochten ze zij aan zij met de mannen, moeders doodden hun kinderen en wierpen zich in de afgrond om niet in handen van de Russen te vallen, kinderen gooiden met stenen, maar de vesting werd alsnog ingenomen... De dappere Sjamil wist aan de kafirs* te ontkomen, maar moest zijn lievelingszoon als gijzelaar afstaan. Dat is het ongeveer.’

‘Toen lieten de mensen zich nog leiden door hun geloof, vandaag is dat wel anders,’ merkte Dibir op.

‘Geef mij maar onze zangers van vroeger!’ zei Zoemroed terwijl ze wat losgeraakte plukken haar achter haar oren stopte. ‘Tegenwoordig is het allemaal popmuziek wat de klok slaat en alle melodieën zijn gejat.’

‘Ik hou wel van Sabina Gadzjijeva,’ protesteerde Goelja.

Zoemroed gebaarde ongeduldig. ‘Och, ik hou ze niet uit elkaar. Sabina, Malvina... Vroeger zongen ze tenminste nog met hun eigen stem en schreven ze hun nummers zelf. Dat is nu ondenkbaar.’

‘Jij bent ook nooit tevreden, Zoemroed!’ zei Goelja sloom, met een lachje om haar mond. ‘Hoe hou je het met haar uit, Joesoep?’ Joesoep schoot in de lach.

‘Ja, ze laat zich niet aan de ketting leggen.’

‘Dat hoeft ook niet,’ zei Dibir. ‘Een vrouw moet zelf inzien dat Allah haar niet heeft belast met de financiële zorg voor het gezin en dat zij zich dus om het huishouden mag bekommeren.’

‘Ga je eigen vrouw de les lezen, Dibir,’ snauwde Zoemroed hem half gespeeld, half gemeend toe. ‘Ik heb het echt gehad met al die moraalridders. Je kunt de straat niet over of ze duwen je een pamflet in je gezicht, zelfs in de bus dringen ze hun blaadjes aan je op.’

‘Wat voor blaadjes?’

‘Jullie blaadjes, van die islamitische,’ mengde Kerim zich in het gesprek. ‘Die krantenjongens hangen mij eerlijk gezegd ook de keel uit. En ze laten je niet met rust, dat is het ergste. We zaten een keer in een club, gewoon, van de muziek te genieten. Komt er opeens zo eentje binnen. Helemaal in het wit, groen gebedspetje, een pak krantjes in de aanslag. Roestam gaf hem vriendelijk te verstaan dat hij bij ons aan het verkeerde adres was. Hij ging weg, dachten we, maar nog geen uur later stond hij weer voor onze neus. Hij was zeker vergeten dat hij het al eens had geprobeerd.’

‘Je had zo’n krant van hem moeten aannemen en lezen! Daar was je beter van geworden,’ antwoordde Dibir.

Kerim grinnikte.

‘Gymnastiekoefeningen, daar word ik beter van – lang geleden dat ik die gedaan heb trouwens – maar de gebedstijden hoef ik niet te weten. Ik vind het allemaal maar chapoer-tsjapoer*. Larie en apekool, zoals ze zeggen.’

‘Nu lach je nog, maar op de Dag van de Opstanding zul je wel anders piepen,’ bracht Dibir ertegen in. ‘Je vindt jezelf zo geleerd, maar aardse kennis volstaat niet, je moet ook innerlijke kennis verwerven.’

Zoemroed liep naar het raam en zette het wijd open. Om de een of andere reden brandde er nergens bij de burens licht. Het was

vreemd stil voor het uur van de dag. Toen sloegen ergens een paar honden aan. De kamer kwam weer tot leven. Zoemroed keek om en zag Abdoel-Malik binnenkomen in politie-uniform, samen met een onbekende man van een jaar of veertig met een snor. Achter hen in de hal was Maga's silhouet te zien.

'Salam alaikoem!' riep Joesoep blij, en hij stond op om de gasten te verwelkomen. De mannen begroetten elkaar.

Kerim hief zijn glas.

'Kom, we drinken als in het liedje "op Moedertje Rusland, op Vadertje Stalin"! Sachli*!'

'Sachli! Sachli!' De glazen klonken.

'En, hoe is het aan het front?' vroeg Kerim terwijl hij keek hoe Abdoel-Malik de tsjoedoe die Zoemroed voor hem had opgewarmd op zijn bord schepte.

Abdoel-Malik verstarde een ogenblik, waarna hij op zachte toon antwoordde: 'Moge Allah iedereen straffen die bloed aan zijn handen heeft.'

'Wallah*, zo is dat,' viel Goelja hem klagerig bij.

'Ze denken dat zij heiligen zijn en wij smerige afvalligen. Dat slaat nergens op. Wat voor jakhalzen vermoorden mensen op zo'n achterbakse manier? Alleen zij. Mazjid hield laatst een Lada Samara aan, toen begonnen ze van binnenuit te schieten, ze hebben hem gedood. Dzjamal lokten ze zijn huis uit door hem bij zijn voornaam te roepen, om hem vervolgens van dichtbij neer te knallen. Koerbanov trakteerden ze op een autobom. Salach Achmedov werd vermoord met de hulp van zijn eigen zoon...! En hoeveel agenten hebben ze al gemold? Ik ben net terug uit Goebden, we hebben ze daar eens laten zien wie de baas is...'

'Ik kreeg vandaag een telefoontje van een kennis die daar woont,' onderbrak Kerim hem, 'en die zei dat jullie helemaal niets hebben laten zien. Alleen het gebruikelijke spektakel. Toen jullie dat huis bestormden, stond er een hele menigte toe te kijken en de plaatselijke wahabieten stonden er gewoon tussen. Alle dorpelin-

gen wisten dat ze daar waren. Achteraf zaten die lui tussen het puin te vergaderen.’

‘Waar stuur je op aan?’ vroeg Abdoel-Malik dreigend.

‘Dat jullie donders goed wisten wie die mannen waren en ze toch niet opgepakt hebben. En dan ineens verbaasd doen.’

‘We hadden geen bevel en zonder bevel kunnen we niemand oppakken. Op eigen initiatief mogen we niets doen. We moeten wachten op de troepen uit Moskou,’ antwoordde Abdoel-Malik.

‘Gelul...’ vond Maga. Maar niemand had het gehoord.

‘Laat die man eens rustig eten,’ zei Zoemroed. ‘Ik wil trouwens ook toosten. Op het feit dat Goelja en ik voorlopig nog gewoon bij jullie mogen zitten en toosten.’

De anderen grinnikten ongemakkelijk.

Door het geklink van de glazen heen was een ander getinkel te horen. Anvar keek soezelig omhoog en zag de kroonluchter haast onmerkbaar trillen. Een ogenblik later was het voorbij. Kerim keek ook op naar de kroonluchter en dacht onwillekeurig terug aan de zware aardbeving van 1970. Destijds, hij was nog een kind, kwam het hele gebeuren hem voor als een romantisch avontuur. Hij vond het geweldig om de noodtoestand in een tent te overbruggen en hele dagen te smoezen met Rasjid en Tolik, of uitgelaten door de stad te rennen in zijn wijde jongensonderbroek.

Later, toen ze studeerden, raakte Tolik gefascineerd door gesteenten. Op een herfstige dag nam Kerim hem mee naar zijn geboortedorp, dat aan de voet lag van een reusachtige bergkam uit kalksteen en dolomiet. Tolik trok gezeten op een ezel en met een kleine jongen als gids de berg op, en daar werd smakelijk om gelachen op de godekan*, waar de dorpingen, gehuld in hun oude warme boerka*, hun dagen doorbrachten. Toen Tolik uit het dichte bergwoud terugkeerde met twee zakken vol paddenstoelen en die bij Kerim op de veranda te drogen hing, kwamen de dorpsbewoners speciaal langs om dat vreemde tafereel te aanschouwen. Zelf verzamelden noch aten ze paddenstoelen, bang als ze waren om zich te vergifigen.

‘Ik ben hier met een reden, Joesoep,’ zei Abdoel-Malik terwijl hij zijn mond afveegde met een servet. ‘En Noerik, mijn neef, ook...’

Hij knikte naar de zwijgzame man met de snor, en Joesoep ging wat dichterbij hen zitten.

Abdoel-Malik sloeg zijn ogen neer en speelde met zijn vingers. ‘Op zich hoeven we niet discreet te zijn,’ begon hij op gedempte toon. ‘Het gaat over Kiziljoert. Daar zijn straks de regionale verkiezingen, maar ze willen Noerik niet registreren. Ze vinden steeds weer iets dat niet in orde is. We hebben alle documenten. Gisteren wilde Noerik met zijn djamaat* naar de verkiezingscommissie gaan. De bewaking hield ze tegen. Twee mannen raakten toch binnen, maar voor ze er erg in hadden werden de papieren uit hun handen gerukt en stonden ze weer op straat... Een nachtmerrie, echt. Onze jongens gingen door het lint en toen liep het helemaal uit de hand. Vechten, schieten... Een neef van mij werd in zijn schouder geraakt, een andere ligt op de intensive care. De jongeren wilden het gebouw in de fik steken, de ouderen konden ze maar net tegenhouden. Je weet zelf ook wel dat onze toechoem* zo’n vernedering niet zal pikken!’

‘Vach, maar waar was de voorzitter eigenlijk?’

‘Het waren zijn bewakers die zich zo hebben misdragen.’

‘Waarom?’

‘Nou ja, hij is kwaad op mij. Een neef van hem werd dood aangetroffen in een uitgebrande wagen. Opgeblazen met granaten. En nu beweert hij dat onze afdeling alles heeft bekookstofd en die granaten gegooid heeft.’

Abdoel-Malik keek om naar de andere aanwezigen. De vrouwen waren verdwenen, maar Kerim, Dibir, Anvar en Maga stonden in een hoek van de kamer zachtjes over iets te kibbelen terwijl ze met hun vinger tegen het metalen geitje op het kastje tikten.

‘Was die neef er soms een uit de bossen?’ vroeg Joesoep.

‘Inderdaad, we zochten hem al lang. Hij stopte zakenlui usb-sticks toe, je weet wel, met van die dreigementen erop: geef geld

voor de jihad of we vermoorden je. Lang verhaal kort, toen we zijn neef gevonden hadden, heeft ie me een tamtam gemaakt: rellen, de Moeders van Dagestan* en meer van die circusvertoningen! En nu maakt hij Noerik het leven zuur.’

Noerik knikte zwijgend.

‘En wat heb ik hiermee te maken?’ vroeg Joesoep.

‘De registratieperiode voor kandidaten is bijna afgelopen, er is haast bij. Jij kent toch mensen bij het departement? Zet ze een beetje onder druk, Joesoep. Mijn dank zal groot zijn.’

‘Tot wie moet ik me richten? Het departement en Kiziljoert zijn twee verschillende dingen,’ sputterde Joesoep met een gebaar alsof hij van niets wist.

‘Mijn dank zal groot zijn, echt, je krijgt er iets voor terug. Ga naar Magomedov, zeg hem hoe het zit en dat er iets moet gebeuren.’

Het bleef even stil. Joesoep trommelde met zijn vingers op zijn puntige knie en dacht diep na. Abdoel-Malik veegde werktuiglijk zijn gezicht af met zijn servet en wachtte, Noerik bleef zwijgen.

‘Zulke geitjes vonden we op die berg ook, alleen kleiner,’ klonk in de hoek de zachte stem van Dibir. ‘We hebben er een paar opgediept met een metaaldetector en voor goed geld verkocht. Ze waren wel vijftuizend jaar oud of zo.’

‘Waarom hebben jullie ze dan verkocht?’ haakte Kerim er gretig op in. ‘Waarom hebben jullie ze niet naar het museum gebracht?’

‘In het museum hadden we ze ook kunnen verkopen, ja, aan de directeur. Maar hij bood minder, en we vonden een rechtstreekse koper. In het museum geven ze er een paar kopeken voor en daarna verkopen ze ze voor veel geld door aan je weet wel wie,’ verklaarde Dibir. ‘De broer van mijn vrouw had een keer een oud geweer met koperen kogels gevonden en alles naar het museum-depot gebracht zonder er iets voor te vragen, en niet veel later verpatste de directeur de hele handel om voor zichzelf een nieuwe auto te kopen. Dus maak je niet druk, vriend, dat is slecht voor je zenuwen...’

Joesoep opende een tweede fles wijn en schonk de glazen nog eens vol.

‘Geen probleem, ik ga naar Magomedov. Maar ik kan niets beloven...’

‘Waarom niet?’

‘Zo goed zijn mijn connecties nu ook weer niet, Abdoel-Malik,’ antwoordde Joesoep, hem een glas toeschuivend. ‘Je kunt het beter aan iemand anders vragen. En we moeten ons hoe dan ook aan de wet houden. Als ze je familieleden toegetakeld hebben, moeten de schuldigen berecht worden.’

‘Née!’ Abdoel-Malik schudde zijn hoofd en duwde het glas weer weg. ‘Ik drink niet op jouw gezondheid zolang je je woord niet geeft. Zal ik me aan de wet houden? Zeg me dan maar eens waar je neef deze week uithing.’

‘Welke neef?’

‘Die daar,’ antwoordde Abdoel-Malik luider dan eerst, met een knikje naar Maga. ‘Een kerel uit Kjachoelaj had hem beledigd, toen heeft hij hem een bezoekje gebracht met z’n vrienden uit Alboerikent, ze kwamen met zeven auto’s en drie motors. Ze doken allemaal boven op hem. Stompen, beuken, man, en ineens kwam er ook een hele bende uit Kjachoelaj aanzetten. Toen gingen ze nog schieten ook. Een van onze luitenants kreeg een kogel in zijn knie toen hij ze uit elkaar wilde halen.’

‘Dat kan Maga niet geweest zijn, die heeft geen wapen.’

‘En hoe weet jij dat, Joesoep? Maga begon met vechten en is ’m daarna gesmeerd.’

Maga had het gesprek opgevangen en bleef afwachtend staan.

‘Wat hoor ik daar allemaal over jou, Maga?’ vroeg Joesoep.

‘Ik heb niemand aangeraakt. Oké, we laten onze vuisten weleens zien, maar twintig tegen één, dat doen we niet! Zo’n lafbek ben ik niet!’

‘Ik heb het er nog wel met je vader over, Maga,’ zei Joesoep dreigend.

‘Het is allemaal weer koek en ei, hoor, ze hebben het onders-

hands geregeld, maar het blijft vervelend,' besloot Abdoel-Malik, terwijl hij opstond.

'Blijf zitten, we drinken er nog eentje,' hield Joesoep hem tegen.

'Ik kan niet, Noerik en ik hebben een zware avond voor de boeg,' antwoordde Abdoel-Malik.

Noerik streek zijn snor glad en stond zonder een woord te zeggen op om zijn oom te volgen. Ze namen afscheid met een handdruk. Zoemroed kwam binnen met de theepot, maar Abdoel-Malik en Noerik waren de deur al uit. Joesoep volgde hen naar buiten.

'En, heb je nou gevochten of niet?' vroeg Anvar aan Maga.

'Een opgezwollen fantast, dat is hij,' reageerde Maga korzelig. 'Ik ben helemaal niet begonnen, Zapir heeft mij er pas bij geroepen toen ze daar al lang en breed aan het matten waren.'

Dibir en Kerim stonden nog steeds bij het geitje.

'Wat zitten jullie allemaal zuur te kijken?' zei Goelja, die in haar glanzende vest de kamer binnenzeilde.

'Ga zitten, er is thee,' zei Zoemroed uitnodigend.

De deur sloeg dicht en Joesoep kwam weer binnen.

'Ik wilde een eindje met ze meelopen, maar ze stuurden me terug bij de poort. Het is daar behoorlijk donker, ik moet een nieuwe lamp indraaien...'

Plotseling, alsof die woorden een teken waren, doofde de kroonluchter, toen knipperde hij even en ging weer aan.

'Draadje los, zeker,' zei Kerim. Zijn brillenglazen flikkerden.

Dibir keek naar het raam, waarin zich zijn vierkante gezicht weerspiegelde, en fluisterde iets binnensmonds.

Zoemroed lurkte met een suikerklontje tussen haar tanden sterke thee uit een gloeiend heet glas. De anderen dronken uit vergulde theekopjes. Dibir herinnerde zich dat hij net zulke kopjes had gezien in Mekka toen hij voor het eerst op hadj ging. Het was een geduw en getrek geweest rond de Zwarte Steen*. Dibir wilde niets liever dan dichterbij raken om de steen te kussen, maar in het af-

schuwelijke gedrang liep hij een gebroken rib op. Toen hij een tweede keer op bedevaart wilde gaan, zocht hij vooraf de oude sjeik Said Tsjirkejski* op, die hem en een paar andere pelgrims leerde hoe ze zich in Mekka moesten gedragen. Waarna ze samen een doe'a* uitspraken en de pelgrims met een handkus afscheid namen van de oude man...

Anvar vond de afstandsbediening en zette de televisie aan. Er was een lokaal praatprogramma aan de gang.

'Chalid, tweehonderd uitvindingen, is dat veel of weinig voor onze republiek?' vroeg een onberispelijke presentatrice in een tafzijden rokje aan een zwaarlijvige man met een rond gezicht.

'Tot nog toe wordt niet één van mijn uitvindingen toegepast in Dagestan, dus ik zou zeggen: weinig. Maar ik denk dat alles nog moet komen,' antwoordde de studiogast. Hij ademde zwaar en moest om de haverklap speeksel wegslikken. 'Ik heb bijvoorbeeld een postfoon uitgevonden, een toestel waarmee je een brief naar alle uithoeken van de wereld kunt sturen. Je verstuurt je brief, en een minuut later bezorgt de postfoon hem aan de geadresseerde, afgedrukt en in een envelop met het adres erop. Kostprijs: niet meer dan drie à vier roebel, wat zeg je daarvan? In het gemiddelde postkantoor betaal je alleen al voor de envelop vijftien roebel! De Russische patenten zijn er, alles is in orde.'

'Prachtig. En wat kun je ons vertellen over je gravitatie-theorie, Chalid?' vroeg de presentatrice met een glimlach.

Het publiek in de studio verveelde zich. Een man in een duur colbert zat, de benen wijd gespreid, met een stylus op zijn mobiel-tje te tikken. Een vrouw van middelbare leeftijd bestudeerde aandachtig de grote strikken op haar schoenen. De gast slikte weer wat speeksel weg en stak van wal: 'Kijk, Newton geloofde dat de zwaartekracht afhankelijk is van de massa, dat de kosmos gevuld is met ether. Einstein zei dat de kromming van de ruimte verantwoordelijk is voor de zwaartekracht. Ik ben het met geen van beide stellingen eens. Ik geloof niet dat de kosmos leeg is. De zogenaamde zwaartekracht ontstaat door een conflict tussen twee materies,

de details zal ik achterwege laten. Het bijzondere is dat mijn zoon de bevestiging van mijn theorie heeft gevonden in de Koran. Ik had mijn twijfels over de goddelijke oorsprong van de Koran, maar toen ik die bewuste soera las, wist ik niet waar ik het had. Ik was in de wolken! En dus gingen mijn zoon en ik tijdens de heilige ramadan aan de slag om de ayas* te analyseren en onze hypothese uit te werken. We kwamen met het bewijs dat de kosmische ruimte geen leegte is, maar een oerveld, dat druk uitoefent op een bepaald lichaam, geëxciteerd raakt en terug wil keren naar zijn toestand van rust. Daarom is er gravitatie, daarom is er inertie, daarom is deze wereld voortdurend in beweging! Ons boek is inmiddels gepubliceerd, en niemand heeft onze theorie weerlegd. Niemand! Later ontdekten we in de Koran alle bouwstenen van het heelal: protonen, neutronen, de structuur van een elektron...'

'Je hebt Einsteins theorie weerlegd, maar waarom blijft je ontdekking dan onopgemerkt?' vroeg de presentatrice.

'Ze zeggen me dat het maar een hypothese is, dat ik geen bewijzen heb, maar mijn antwoord daarop is dat alle bewijzen gewoon in de Koran staan. Ik behoor natuurlijk niet tot hun hoge wetenschappelijke kringen, ze willen geen reclame voor me maken, zo gaat dat nu eenmaal. De Allerhoogste liet me eerst honderd uitvindingen doen in een jaar tijd, en daarna inspireerde hij me tot dit boek, opdat niemand zou kunnen beweren dat ik een charlatan ben!'

'Dank je wel, Chalid Gamidovitsj, we hopen dat je ontdekking van het wetenschappelijke potentieel van de Koran, zoals ook de titel van je boek luidt, wereldwijde erkenning zal krijgen. En dan is het nu tijd geworden om afscheid te nemen, beste kijkers.'

Het publiek begon te applaudiseren, er klonk saxofoonmuziek en de aftiteling verscheen. Dibir bromde goedkeurend: 'Knappe kop!'

'Ja, hartstikke knap!' vond Maga.

Kerim schudde bedroefd zijn hoofd: 'Waarom luisteren jullie daar toch naar?'